

Tudós fórum

NŐK AZ AKADÉMIÁN: BESZÉLJENEK A SZÁMOK!

WOMEN AT THE ACADEMY: LET THE NUMBERS SPEAK!

Bazsa György

professor emeritus, Debreceni Egyetem
bazsa@unideb.hu

A 2015/2016-os akadémikusválasztási eljárás során a Magyar Tudományos Akadémia – bár tizenkét nő volt a 117 tagjelölt között – nem gyarapodott újabb női levelező taggal¹. Ez az önmagában is feltűnő, s a korábbi választási ciklusokhoz képest is meglepő „eredmény” okát, szélesebb társadalmi háttérét Somogyi Péter akadémikus a közgyűlésen is exponálta, és a Magyar Tudományban is elemezte (Somogyi, 2016). A kérdéskörhöz a folyóirat hasábjain tizenegyen szóltak hozzá, s a vitát a kezdeményező összegezte (Somogyi, 2017a, 2017b). Fontos lépés volt eközben a *Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság* megalakulása Lamm Vanda akadémikus vezetésével. A bizottság beszámolóját az okokról, a lehetőségekről és a tennivalókról az Akadémia 2017. évi közgyűlése nagy többséggel elfogadta. A kérdéskörrel a Magyar Tudomány Ünnepe keretében konferenciát is szerveztek (MTÜ Eseménynaptár, 2018).

Ez a kis összeállítás nem vállalkozik a most záruló jelölési/választási ciklus mélyebb elemzésére, a vita és a bizottsági jelentés bemutatására, mindössze adatokkal mutatja be az eredményeket: a számok beszélnek! Ezek bizonyára sok tényező hatására alakultak így, de egyértelműen jól alakultak.

Az összehasonlítás és egy kis történeti visszatekintés érdekében az alábbi táblázatban² nemcsak a mostani, hanem az utóbbi öt akadémiai választási ciklus összesített adatai szerepelnek.

¹ Az akadémikussá válás kulcslépése a *levelező* tagok választása. Őket nagy meritési bázisból, az MTA doktori közül, meritokratikus ajánlásokra alapozva – többlépcsős folyamatban – választja az akadémikusok közössége. A *rendes* tagok már csak ebből a szűk körből kerülnek ki: általános gyakorlat szerint hat év (az előírt minimum) elteltével mindenki *rendes* tag lesz. Ezért ők, továbbá a külső és tiszteleti tagok nem témái a jelen írásnak.

² Az akadémikus jelölések a tagválasztás előtti évben esedékesek, de a könnyebb áttekintés érdekében a jelöléseket is a választás évéhez rendeljük. (Így például a 2018-as jelölések a 2019-es sorban jelennek meg.)

1. táblázat. A férfiak és nők aránya az akadémiai levelező tagi ajánlásokban és választásokban

	Ajánlások levelező tagságra				Megválasztott új levelező tagok			
	Összes	Férfiak	Nők	Nők aránya	Összes	Férfiak	Nők	Nők aránya
2007	153	131	22	14,4%	28	21	7	25,0%
2010	139	122	17	12,2%	31	28	3	9,7%
2013	140	126	14	10,0%	26	21	5	19,2%
2016	117	105	12	10,3%	26	26	0	0%
2019	110	81	29	26,6%	35	25	10	28,6%
az 5 ciklus összesen	659	565	94	14,3%	146	121	25	17,2%
az 5 ciklus átlaga	132	113	19	14,3%	29	24	5	17,2%

Az jól látszik a táblázatból, hogy a levelező tagságra ajánlott tudós nők száma egy évtizeden át egyre csökkent (22–17–14), de azért még mindig volt közöttük befutó (7–3–5). Viszont 2016-ban a tizenkét női jelölt közül senki sem lett levelező tag, és ez már erős visszhangot váltott ki, majd jelentős és pozitív változást eredményezett.

Az adatok jól mutatják, hogy az öt közül a mostani ciklus volt a legsikeresebb a nők szempontjából mind a tagajánlások, mind a megválasztott új levelező tagok számát és arányát tekintve. (Megjegyezhetjük, hogy a tizenegy akadémiai osztályból most hétben van új női levelező tag, többen, mint korábban bármikor.)

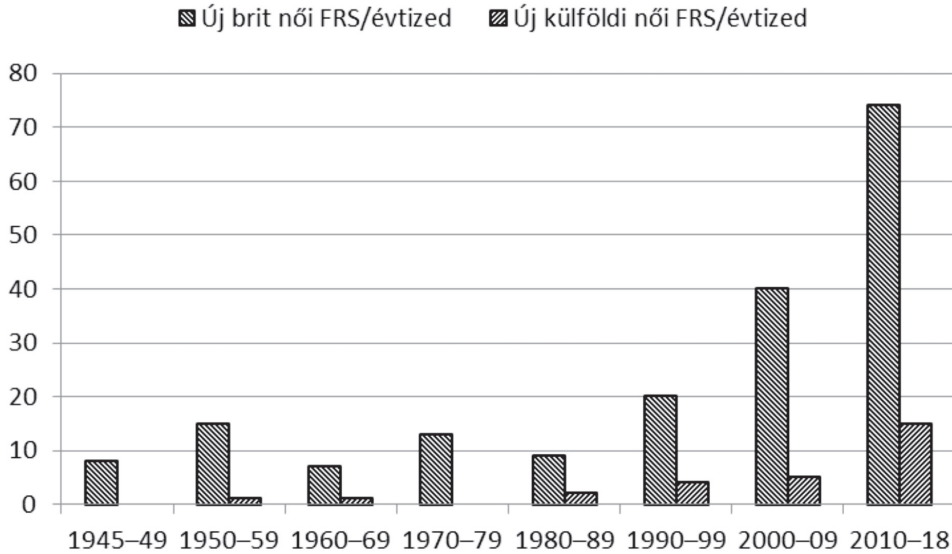
Somogyi akadémikus cikkében (2017b) utal angol (Royal Society) és német (Leopoldina) példákra, ahol 30% körüli az utóbbi években a nők aránya az új tagok között.³ A mostani magyar választás már illeszkedik ebbe a körbe. Am má-

³ Most hívta fel figyelmünket egy május 8-i hírre. *New Fellows: 50 top biomedical and health scientists join the Academy | The Academy of Medical Sciences.*

“Professor Philippa Saunders FRSE FMedSci, Registrar of the Academy of Medical Sciences, said:
»The Academy continues to ensure that the diversity of medical science is represented in the Fellowship. This year we are particularly pleased to celebrate the highest percentage of women the Academy has ever elected in one year, taking us a step closer to our goal of gender parity.«

19 of the new Fellows are women, representing 38% of all Fellows elected in 2019, the highest percentage of women ever elected in one year. 20% of the new Fellows are non-UK nationals, coming from seven countries and four continents. We are pleased that this year’s election figures take us closer to a more equal Fellowship with regards to the number of men to women Fellows, and have an international spread. The Academy is committed to working towards diversity and equality of opportunity in everything we do.” URL1

sutt sem volt ez mindig így. Az ábra mutatja – a trendek jobb kiemelése érdekében évtizedes csoportosításban – hogyan alakult az új női tagok (Fellow of RS) száma a Royal Societyben (URL2). Ott ez a folyamat már több évtizede elkezdődött, és jelenleg is tart. Tanulságos például a Max-Planck-Gesellschaft e tekintetben folytatott tevékenysége (URL3).

1. ábra. A brit és külföldi nők száma a Royal Society új tagjai (FRS) között
(saját szerkesztés az URL2 alapján)

Az nyilvánvaló, hogy az akár korábban, akár most elkezdődött (s remélhetőleg tartós) választási tendenciák a teljes taglétszámon belüli férfi/nő arányokban csak lassan eredményeznek változást (Takács, 2017).

Aligha lehet kétséges, hogy a mostani eredmény szoros összefüggésben van Somogyi akadémikus felvetéseivel, a bizottság munkájával, s nem utolsósorban a magyar tudományban e téren megindult változásokkal (például: külön ösztöndíjak, pályázatok, díjak a nők számára). Joggal lehet remélni, hogy ez, a nők szerepét a magyar tudományban erősítő folyamat nem áll meg, s főleg nemcsak az akadémikus választásokban, hanem a nők tudományos munkájának feltételeiben, szakmai eredményeik, PhD- és DSc-fokozataik gyarapodásában érdemi előrelépést jelent, s hozzájárul, hogy minél több nő válasszon számára ígéretes és sikeres tudományos pályát.

IRODALOM

- MTÜ Eseménynaptár, 2018. https://mta.hu/mtu_esemenynaptar/2018-11-14-nok-a-tudomanyos-palyan-lehetosegek-es-nehezsegek-2439
- Somogyi P. (2016): Alkalmask-e a magyar nők a Magyar Tudományos Akadémia tagságára? *Magyar Tudomány*, 7, 862–864. <http://www.matud.iif.hu/2016/07/Tartalom.htm>
- Somogyi P. (2017a): A számok beszélnek. *Magyar Tudomány*, 5 627–630. http://epa.oszk.hu/00600/00691/00164/pdf/EPA00691_mtud_2017_05_627-630.pdf
- Somogyi P. (2017b): *Representation of Women in the Hungarian Academy of Sciences*. *Magyar Tudomány*, 11. 1490–1493. <http://www.matud.iif.hu/MaTud-2017-11.pdf> [A 11 hozzászólás adatait lásd ott.]
- Takács I. (2017): Szkülla és Kharübdisz között. Női kvóta vagy egy természetes, de évtizedeket igénylő lassú változás a női akadémikusok arányában? *Debreceni Szemle*, 3, 349–363. http://szemle.unideb.hu/wordpress/wp-content/uploads/11_Takacs_2017_3.pdf
- URL1: New Fellows: 50 Top Biomedical and Health Scientists Join the Academy *The Academy of Medical Sciences*, 8 May 2019. <https://bit.ly/2LT8nPd>
- URL2: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_female_Fellows_of_the_Royal_Society
- URL3: <https://www.mpsd.mpg.de/311235/Women-in-Science>